

A 10. századi magyarok életmódja

(MTI-Press) A HONFOGLALÁS VÉGET ÉRT, a magyarok 895 és 900 között birtokba vették a Kárpát-medencét, egyes részeit megszállták, más részeit ellenőrzésük alatt tartották. Vajon hogyan folytatták életüket az új hazában?

Egyelőre pontosan úgy, ahogyan a honfoglalás előtt megszokták. Az a körülmény, hogy 894-ben még Etelköz síkságán éltek, néhány év múlva pedig már a Duna és a Tisza öntözte Alföldön, nem okozott törést életükben. A régészeti leletek amellel vallanak, hogy a Kárpát-medencében is azokat a vidékeket szállták meg (a dús fűvű legelőket szolgáltató, folyókhoz közeli rónákat és lankás dombvidékeket), amelyek hasonlítottak etelközi otthonuk természeti viszonyaihoz, míg a magasabb hegyeket és a nagy kiterjedésű erdősegeket elkerülték.

Ránk maradt a magyarok életmódjáról egy-egy megbízható forrás a 880 és a 940 körüli időkre vonatkozóan. Az első időpontban még Etelközben éltek eleink, a másodikban már évtizedek óta a Kárpát-medencében. Az első híradás szerint a magyaroknak „sátraik vannak, és együtt vonulnak a sarjadó fűvel és a zöld vegetációval” (más szövegváltozat szerint: „ők egy olyan nép, melynek sátraik és jurtaik vannak, s az esőzéseket s a füves helyeket követik vándorlásaik során”). „Országuk kiterjedt... Lakhelyeik két folyó között vannak” (más szövegváltozat szerint: „a két folyó neve: Duna és Etel”, vagyis az Al-Duna és a Don) (Czeplédy Károly, Kmoskó Mihály és Zimonyi István fordítása). A 940 körüli időre érvényes tudósítás szerint a magyarok „szálláshelyei a Duna folyó mentén vannak, ők maguk pedig nomádok, mint a beduinok. Városaik nincsenek, sem házaik, hanem nemezsátrakban laknak, szétszórt táborhelyeken” (Elter István fordítása). A beduinokra más forrás szerint az jellemző, hogy „sátorpillérekkel ellátva utazgatnak és ütnek táborot” (Kmoskó Mihály fordítása). Az idézett két tudósítás, jóllehet szerzőik nem ismerték egymást, az általuk bemutatott viszonyok közti időkülönbség legalább 60 esztendő, s a földrajzi szintér is több száz kilométer távolságra esik egymástól, mindezek ellenére is a magyarság teljesen azonos életkörülményeit tükrözi.

ELŐDEINK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN még 940 körül is pontosan ugyanolyan sátorlakó, állataikat terelgető, nagyállattartó (azaz lótenyésztő) nép volt, mint 880 táján Etelközben. Ezen nincs mit csodálkozni, hiszen a magyarság már sok-sok évszázada élt a steppék jobbára

török nyelvű nomádjaihoz roppant hasonlatos életet, s ettől az életmódtól aligha vált meg egykönnyen.

VAJON MIKOR ÉS FŐLEG MIERT KÖVETKEZETT BE az a fordulat, amely a nomád magyarságot elindította a letelepedés és az életmódváltás útján, vagyis hogy egyoldalú állattartását komplex (állattartó-földművelő) gazdasággal cserélje fel? Az biztos, hogy ez nem önszántából, nem valamiféle csodás megvilágosodás hatására következett be, hanem kemény kényszerek együtthatásának eredményeképpen. Ezek sorában legdöntőbbnek - minden, látszatra megmutatkozó hasonlóságok ellenére is - Etelköz és a Kárpát-medence közti különbségek bizonyultak. Etelköz sokkal kiterjedtebb, tágasabb és szárazabb volt, a Kárpát-medence viszont csak nagyon korlátozott térségekben kínált alkalmas legelőket, azokat is

A honfoglalástól az államalapításig

rengeteg vízjárás, mocsár tagolta. Ilyen körülmények között - szemben Etelközzel - hosszabb időn át zavartalanul nomadizálni lehetetlen volt. Az ugyancsak lovasnomádként 567/568-ban a Kárpát-medencébe érkező avarok szintén alig két emberöltő alatt, a 7. század első évtizedeiben eljutottak a letelepült életmód kezdeteihez. Valószínűleg ugyanez a természeti „törvény” volt érvényes a hasonlóan lovasnomád magyarokra is, akik a 950-es években kezdhettek hozzá nomadizmusuk feladásához. Ezt a Kárpát-medence azon, hegyvidéki és erdős tájainak megszállása mutatja (amelyeket 895/900 után évtizedekig megszállatlanul hagytak), ahol immár nem lehetett nomád állattartást folytatni. Siettetette a nomád gazdaságról való lemondást a kalandozó hadjáratok kudarca, hathatott erre a Kárpát-medence nem jelentéktelen óslakosságának földművelése (mint követendő példa) is.

A 10. SZÁZAD VÉGÉRE A MAGYAR NOMADIZMUS HADÁLLASAI MEGRENDÜLTEK, a magyarok lovasnomád életmódja elvesztette természeti és társadalmi talaját. A tradicionális létforma mindezek ellenére hosszúnak ígérkező agóniájától a magyarságot a 11. század elején megszülető Szent István-i állam mentette meg, amely kötelezően írta elő az alávetésbe kényszerülő nomád (vagy tegnapi nomád) számára a földműves termékekkel való adózást. A természeti és a társadalmi kényszer mellett megjelent és gyorsító tényezőként vállalt szerepet a magyarság életformaváltásában a politikai kényszer.

KRISTÓ GYULA